



**Συλλογή εμπειριών, εικόνων και εργαλείων
από κάποια πιο μακρινά σχολεία**

**Ιούνιος 2018
Μικρό Δέντρο**

Un viaje en Espana

Το ταξίδι στην Ισπανία - Άνοιξη 2016



Την σχολική χρονιά 2015-2016 η παιδαγωγική ομάδα του Μικρού Δέντρου αποφάσισε στην συνέλευση της να πραγματοποιήσει ένα ταξίδι στην Ισπανία, με στόχο την παιδαγωγική και πολιτισμική ανατροφοδότηση της κοινότητας. Στο ταξίδι προσκαλέστηκαν και τα μέλη των τότε αδερφών παιδαγωγικών εγχειρημάτων του ελλαδικού χώρου, «Μπισκούνια» από τον Βόλο και «Σπόρι» από το Ρέθυμνο. Έτσι, τον Απρίλιο του 2016 ξεκινήσαμε, μέλη του «Μ. Δέντρου» και των «Μπισκουινιών», για ένα δεκαήμερο ταξίδι στην Ιβηρική χερσόνησο. Στόχος μας ήταν να επισκεφτούμε κάποια σχολεία τα οποία, για διαφορετικούς λόγους το κάθε ένα, μας είχαν εμπνεύσει ιδιαίτερα από το ξεκίνημα του εγχειρήματος μας.

ΑΝΑΡΧΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ PAIDEIA

Πρώτη στάση στην Μέραδα της κοινότητας της Εξτρεμαδούρας. Μία μικρή πόλη 58.000 κατοίκων στο δυτικό άκρο της Ισπανίας που παρά την φυσική ομορφιά του τοπίου και το αρχαιολογικό της ενδιαφέρον, δεν θα είχε συμπεριληφθεί στο πρόγραμμά μας αν σε μία μικρή απόσταση από την πόλη δεν υπήρχε το αναρχικό σχολείο Paideia. Το συγκεκριμένο σχολείο, διαθέτοντας ήδη 40 χρόνια ιστορίας και έχοντας αποτελέσει

τεράστια πολιτική και παιδαγωγική έμπνευση για μας, ήτανε και ένας από τους βασικούς λόγους που επιλέξαμε την Ισπανία για προορισμό μας.

Το Paideia Ιδρύθηκε το 1978 από τις ελευθεριακές παιδαγωγούς Jofefa Martin Luengo, Concha Castaño και María Jesús Checa οι οποίες ήτανε μέλη των Mujeres para la Anarquía. Το σχολείο διέπεται από τις αξίες της αναρχίας όπως αυτές εκφράζονται μέσα από την αλληλεγγύη και την ισότητα σε διάφορα επίπεδα, την ελευθερία του ατόμου μέσω των δεσμεύσεων που υπαγορεύει η κοινωνική ζωή και έχοντας σαν στόχο τον αυτοκαθορισμό και την ευτυχία του ατόμου.

Ορισμένες από τις αρχές και του στόχους του Paideia είναι:

- Ο έλεγχος της εκπαίδευσης και της εργασίας ανήκει στο άτομο και την ομάδα.
- Το άτομο εισάγεται στην πνευματική και την χειρωνακτική εργασία.
- Τα άτομα εκπαιδεύονται στην άσκηση των συλλογικών δικαιωμάτων και των ελευθεριών τους.
- Καλλιεργείται μία συνεχής κριτική στο υπάρχον σύστημα.
- Υπάρχει πειραματισμός με νέες μορφές εκπαιδευτικών εργαλείων.
- Οι σχέσεις βασίζονται στον σεβασμό, την αλληλοβοήθεια και την αλληλεγγύη.
- Απορρίπτεται η βία σε όλες τις μορφές, μέσα και έξω από το περιβάλλον του σχολείου.
- Αποδοχή της διαφορετικότητας και του ατομικού ρυθμού.
- Διατίθεται υλικό που επιτρέπει την αυτοεκπαίδευση.
- Καλλιεργείται η διανοητική και συναισθηματική αυτονομία
- Απορρίπτεται κάθε δόγμα
- Η ίδια η εκπαίδευση αντιμετωπίζεται ως εργαλείο με το οποίο η κοινότητα αμφισβητεί και αναδομεί τον εαυτό της.
- Γίνονται πράξη οι αρχές της αναρχικής φιλοσοφίας, όπως: ισότητα (έμφυλη, φυλετική, ταξική), ελευθερία μέσω της δέσμευσης, «Από τον καθένα σύμφωνα με τις δυνατότητες του, στον καθένα σύμφωνα με τις ανάγκες του»P.J.Proudhon

Το σχολείο αποτελεί από το ξεκίνημα του ένα αυτοδιαχειριζόμενο και αυτοχρηματοδοτούμενο εγχείρημα που διευθύνεται από την κολλεκτίβα των δασκάλων. Οι δάσκαλοι και οι δασκάλες του σχολείου είναι 7 στο σύνολο , 4 γυναίκες και 2 άντρες. Από αυτούς 4 δάσκαλοι απασχολούνται στο νηπιαγωγείο και 3 στο δημοτικό. Το σχολείο απασχολεί και ένα άτομο τις απογευματινές ώρες που είναι υπεύθυνο για την καθαριότητα του χώρου. Για να γίνει κάποιος δάσκαλος στο Paideia πρωτεύουσα σημασία έχει το ενδιαφέρον του για την παιδαγωγική ενώ απαραίτητη κρίνεται η κατοχή παιδαγωγικού πτυχίου και ένα διάστημα παρατήρησης στο σχολείο.

Το παιδαγωγικό πρόγραμμα κάθε χρονιάς προτείνεται στην συνέλευση των δασκάλων βασισμένο σε παρατηρήσεις και συμπεράσματα της προηγούμενης χρονιάς. Οι δάσκαλοι προτείνουν τυχόν αλλαγές και κυρίως αξίες που θέλουν να δουλέψουν βασισμένοι στην εμπειρία της προηγούμενης χρονιάς. Τα γνωστικά αντικείμενα και οι ομάδες εργασίας θα οργανωθούν από τα παιδιά στην συνέλευση τους. Εκεί ενήλικες και παιδιά προτείνουν θεματικές για τα διαφορετικά εργαστήρια και παίρνουν τις δεσμεύσεις τους.

Το Paideia χρηματοδοτείται από τις εισφορές των γονέων και από δωρεές ιδιωτών ή αλληλέγγυων ομάδων. Η πληρωμή των δασκάλων ποικίλει ανάλογα με τις ανάγκες, μιας και οι δάσκαλοι πληρώνονται αφού όλες οι οικονομικές ανάγκες του σχολείου έχουν καλυφθεί. Οικογένειες που δεν έχουν την δυνατότητα να συνεισφέρουν οικονομικά δεν αποκλείονται από το σχολείο αλλά η κοινότητα αναλαμβάνει την κάλυψη του οικονομικού ελλείματος. Η μηνιαία εισφορά για τα νήπια είναι 200 ευρώ ενώ για τα μεγαλύτερα παιδιά είναι 180 ευρώ. Οι γονείς δεν συμμετέχουν με κάποιον άλλον τρόπο πέραν του οικονομικού. Το σχολείο παρουσιάζεται νομικά ως σύλλογος και το τμήμα των νηπίων πλέον διαθέτει άδεια ενώ το τμήμα του δημοτικού είναι σε καθεστώς ανομίας. Αυτήν την σχολική χρονιά στο σχολείο φοιτούν περίπου 60 παιδιά. Τα 20 είναι ηλικίας από 1 – 6 ετών και φοιτούν στο τμήμα προσχολικής-νηπιαγωγείο και τα 38 παιδιά είναι ηλικίας 6 – 14 ετών και φοιτούν στο τμήμα για τα μεγαλύτερα παιδιά (major).

Το ωράριο του Paideia για τα παιδιά είναι 10.00 -18.00 , ενώ το ωράριο των δασκάλων είναι από τις 9.30 - 20.00. Το σχολείο, λοιπόν, ανοίγει στις 9.30 π.μ. όπου οι ενήλικες κάνουν τις πρωινές ετοιμασίες για να υποδεχτούν τα παιδιά. Τα παιδιά φτάνουν σε αυτό στις 10 π.μ. με λεωφορείο που ξεκινά απο την πόλη της Μέριδας ενώ κάποια παιδιά έρχονται με αυτοκίνητα. Μετά το πέρας της σχολικής μέρας οι δάσκαλοι παραμένουν στο σχολείο μέχρι τις 20:00.

Στο χώρο του σχολείου υπάρχουν δύο κτίρια. Στο ένα κτίριο που είναι πιο καινούργια κατασκευή, στεγάζεται το προσχολικό τμήμα και στο δεύτερο κτίριο στεγάζονται οι τάξεις των μεγαλύτερων παιδιών. Το δεύτερο κτίριο είναι διώροφο και έχει 3 αίθουσες-τάξεις, μια αίθουσα με υπολογιστές και τις εγκαταστάσεις της κουζίνας/τραπεζαρίας. Να σημειώσουμε ότι η αυλόπορτα του δημοτικού παραμένει ανοιχτή καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας.

Η επίσκεψή μας ήταν προγραμματισμένη για τις 10:00 το πρωί, την Τετάρτη 27 Απριλίου 2016. Φτάσαμε εκεί μισή ώρα νωρίτερα και μας υποδέχτηκε η Λυδία, μία δασκάλα του προσχολικού τμήματος. Μιλήσαμε για τα εγχειρήματά μας στην Ελλάδα και η Λυδία μας έκανε μια εισαγωγή στις αξίες της παιδαγωγικής του Paideia, όπως συνοψίζονται στο τρίπτυχο αλληλεγγύη, ισότητα, ελευθερία. Την ξενάγηση μας ανέλαβε μία ομάδα κοριτσιών από τις μεγαλύτερες τάξεις του σχολείου, η Μαρίνα, η Χούλια και η Ίριδα. Η ομάδα αυτή συστάθηκε με πρωτοβουλία των ίδιων των παιδιών που έδειξαν μεγάλη προθυμία να μας ξεναγήσουν και φάνηκε πως οι ξεναγήσεις είναι μια αρμοδιότητα που έχουν επιλέξει τα ίδια, για όλους τους επισκέπτες του σχολείου. Στην συνέχεια αποχωρήσαμε από τον χώρο και 2 από εμάς παρέμειναν για την παρατήρηση μιας σχολικής ημέρας ξεκινώντας από το προσχολικό τμήμα και συνεχίζοντας με το δημοτικό (mejor).

Προσχολικό τμήμα

Μπαίνοντας στο κτίριο υπάρχει ένα μεγάλο ηλιόλουστο χωλ όπου στα δεξιά βρίσκεται η τραπεζαρία των νηπίων και στα αριστερά οι τουαλέτες που είναι προσαρμοσμένες στα μέτρα των παιδιών αυτής της ηλικίας. Δίπλα στην τουαλέτα υπάρχουν κρεμασμένα κάδρα με εικόνες, όπου ένα αγοράκι και ένα κοριτσάκι εξερευνούν το ένα το σώμα του άλλου τοποθετημένα στο ύψος ενός ενήλικα, και καναπεδάκια για ξεκούραση. Το χωλ συνεχίζει στο διάδρομο όπου η επένδυση ξύλου στους τοίχους και το ξύλινο πάτωμα δημιουργεί μια ζεστή ατμόσφαιρα στο χώρο. Εκεί είδαμε ένα κολάζ με εικόνες απο γνωστούς ήρωες καρτούν τοποθετημένους σε στήλες like και don't like. (Το frozen ήτανε στην στήλη don't like, λόγω των σεξιστικών προτύπων που αναπαράγει, όπως μας εξήγησαν οι ξεναγές μας!)

Στα αριστερά του διαδρόμου υπάρχει η αίθουσα του βρεφικού τμήματος που αντί για πόρτα έχει ένα χαμηλό ξύλινο πορτάκι.

Στο βρεφικό τμήμα του σχολείου φιλοξενούνται αποκλειστικά τα μικρότερα παιδιά ηλικίας 1-2χρ. και η δασκάλα τους. Εκεί γίνονται δεκτά τα παιδιά όταν αρχίσουν να περπατάνε. Ο χώρος είναι πολύ λιτός. Έχει 3 κουτιά με παιχνίδια (κυρίως πλαστικές μπάλες και κούκλες), ένα τραπεζάκι για το φαγητό και στρωματάκια.

Προχωρώντας συναντάμε μια μεγάλη αίθουσα που συνδέεται με την αυλή του νηπιαγωγείου. Η αίθουσα αυτή είναι ο χώρος για τις δραστηριότητες των νηπίων, έχει τραπέζια για ομαδικές και ατομικές δραστηριότητες, έναν μαυροπίνακα, μια λιτή βιβλιοθήκη και 2 ραφιέρες με οικοδομικό υλικό και πλαστικά παιχνίδια. Εδώ να σημειώσουμε ότι στο νηπιαγωγείο τα παιδιά είναι ηλικιακά χωρισμένα. Οι παιδαγωγοί επέλεξαν να δημιουργήσουν 2 ηλικιακές ομάδες (2χρ. -4χρ., 4χρ.-6χρ.) που εμψυχώνονται συνήθως από μια δασκάλα που τους προτείνει δραστηριότητες. Οι δύο αυτές ομάδες μοιράζονται τον ίδιο χώρο.

Περιγραφή μιας ημέρας στο νηπιαγωγείο

Το πρωινό έφτανε στην τραπεζαρία του νηπιαγωγείου από μία ομάδα μεγαλύτερων παιδιών ενώ το σερβίρισμα του πρωινού είναι αρμοδιότητα των ενηλίκων. Μετά το φαγητό υπήρξε χρόνος για ελεύθερο παιχνίδι μέχρι και το κάλεσμα για την συνέλευση.

Στην συνέλευση συμμετέχουν όλα τα παιδιά, βρέφη και νήπια, όπου είναι και ο τόπος και χρόνος που συναντιούνται. Οι δασκάλες ήταν όλες παρούσες και η μία είχε κεντρικό ρόλο στην συνέλευση. Συντόνιζε, έδινε τον λόγο στα παιδιά για να μιλήσουν και διάλεξε το θέμα της συνέλευσης που εκείνη την μέρα ήταν η διαφορετικότητα και τα έμφυλα στερεότυπα. Τα παιδιά μπορούσαν να αποχωρήσουν από την συνέλευση όποτε ήθελαν αλλά παρατηρήσαμε ότι ακόμη και αν έφευγαν από τον κύκλο παρέμειναν στον χώρο.

Την ημέρα εκείνη η δασκάλα πήρε ένα βιβλίο και με αφορμή αυτό ζήτησε από τα παιδιά να παρατηρήσουν τι χρώμα έχουν τα μάτια και τα μαλλιά τους. Μετά αναφέρθηκε στις σωματικές διαφορές και τις συνέδεσε με το φύλο. Στην συνέχεια έφερε δύο κουβάδες με παιχνίδια. Ο ένας περιείχε κούκλες μωρά και ο άλλος αυτοκινητάκια. Στην συνέχεια πρότεινε στα κορίτσια να παίξουν με τα αυτοκινητάκια και στα αγόρια με τις κούκλες. (Γνώμη μας είναι ότι παρά την πρόθεση της δασκάλας να εξομαλύνει τα στερεότυπα που συνοδεύουν το κοινωνικό φύλο των παιδιών, στην πραγματικότητα δημιούργησε μια εκ νέου διαφοροποίηση των παιδιών με βάση το κοινωνικό τους φύλο.)

Μετά την συνέλευση τα παιδιά χωρίστηκαν στις ηλικιακές τους ομάδες και ξεκίνησαν δραστηριότητες. Πέρασαν επίσης αρκετό χρόνο στο σκάμμα της αυλής, κατασκευάζοντας σπιτάκια με τελάρα και ξύλα στην άμμο. Παρ' όλο που δεν επιλέγεται το μοντέλο της συνεκπαίδευσης μεταξύ μεικτών ηλικιών, αφήνεται πολύς χώρος στα παιδιά για αλληλεπίδραση.

Major

Το κεντρικό κτίριο περιλαμβάνει τις τάξεις του δημοτικού, την συνέλευση των παιδιών, βιβλιοθήκη, κουζίνα, τραπεζαρία, μπάνιο και αίθουσα βίντεο και υπολογιστών. Σε αυτήν την τελευταία αίθουσα τα παιδιά μας είπαν ότι μπαίνουν σε τριάδες μιας και οι υπολογιστές είναι τρεις. Οι τοίχοι ήταν καλυμμένοι με ραφιέρες γεμάτες βιντεοκασέτες με ταινίες, κινούμενα σχέδια, ντοκιμαντέρ κ.α. Όπως μας είπαν οι υπολογιστές χρησιμοποιούνται για να βρουν πληροφορίες για κάποιο θέμα που τους ενδιαφέρει. Στις τρεις τάξεις υπήρχαν θρανία, πολλά βιβλία και ντοσιέ με τα θέματα που μελετούνται (θεματικά ντοσιέ), ενώ στην κουζίνα μία ομάδα παιδιών μαζί με έναν ενήλικα ετοίμαζε το πρωινό.

Στον πίνακα ανακοινώσεων στο ισόγειο τα παιδιά μας έδειξαν τον τρόπο οργάνωσης του σχολείου τους. Το σύνολο των παιδιών είναι χωρισμένα σε 3 μεγάλες ομάδες συλλογικών εργασιών όπου κάθε μία έχει 10-15 παιδιά χωρισμένα με βάση την ηλικία τους. Η κάθε ομάδα εργασίας έχει το δικό της πρόγραμμα εργασιών.

Την Δευτέρα η ομάδα 1 είχε εργαστήρι λογοτεχνίας, πληροφορικής, ανατομίας, τεχνολογίας και αστρονομίας. Την Τρίτη υπήρχαν εργαστήρια γυμναστικής και θεάτρου. Η Τετάρτη ήταν αφιερωμένη στην γενική συνέλευση. Το πρόγραμμα έγραφε χαρακτηριστικά "χρόνος/χώρος για τις γενικές συνελεύσεις". Την Πέμπτη τα ίδια τα παιδιά έκαναν εργαστήρι ζούμπα, μασάζ και στο τέλος της μέρας γινόταν εργαστήρι πειραμάτων. Την Παρασκευή το πρόγραμμα είχε ιστορία και γεωγραφία, θέατρο σκιών, πειράματα και σινεμά.

Στη μέση της σχολικής μέρας ήταν η ώρα του φαγητού για ολόκληρη την σχολική κοινότητα ενώ παρ' όλο που τα παιδιά ήταν χωρισμένα στις ομάδες τους υπήρχαν και δραστηριότητες που απαιτούσαν την συνεργασία παιδιών από διαφορετικές ομάδες.

Για παράδειγμα, το χαρτί για τις ομάδες της κουζίνας είχε 5 διαφορετικά συννεφάκια, όπου μέσα ήταν γραμμένα τα ονόματα 6-7 παιδιών τα οποία ανήκουν σε διαφορετικές ομάδες. Στο κάτω μέρος του προγράμματος ήταν γραμμένα τα ονόματα παιδιών και δασκάλων που έφτιαξαν το πρόγραμμα. Το πρόγραμμα για εκείνη την εβδομάδα ήταν φτιαγμένο από την Ίρις(μαθήτρια), την Άλμπα(δασκάλα) και έναν τρελό γορίλλα!

Κάθε μέρα στην κουζίνα για την προετοιμασία του φαγητού και το σερβίρισμα χρειαζόταν να εργαστούν 2 από τις 5 ομάδες. Την Τετάρτη στις δουλειές της κουζίνας εργάστηκαν η ομάδα 1 και η ομάδα 5.

Επίσης, υπήρχε και ένα χαρτί με το πρόγραμμα του μήνα για τις εργασίες της κηπουρικής, της συντήρησης και των εργασιών του σχολείου και των εσωτερικών εργασιών. Για αυτές τις εργασίες η κάθε ομάδα είχε την ευθύνη για 1-2 βδομάδες κάθε μήνα. Όλες οι ομάδες συμμετέχουν ισότιμα στο πρόγραμμα και εναλλάσσονται κάθε βδομάδα. Για την πρώτη βδομάδα του Απρίλη την κηπουρική είχε αναλάβει η ομάδα 1, τις εργασίες συντήρησης η ομάδα 2 και τις εσωτερικές δουλειές η ομάδα 3. Τη δεύτερη εβδομάδα το πρόγραμμα άλλαζε και η κηπουρική γινόταν από την ομάδα 2, οι εργασίες συντήρησης και σπιτιού από την ομάδα 3 και οι εσωτερικές εργασίες από την ομάδα 1.

Υπάρχουνε κάθε μέρα ομάδες εργασίας που ασχολούνται με το καθάρισμα, με την προετοιμασία του φαγητού, με τον κήπο κ.α. Ρωτήσαμε τα παιδιά τι γίνεται αν κάποιος δεν θέλει να συμμετέχει σε μία δραστηριότητα της ομάδας του και μας είπαν ότι μπορεί να κάνει μία αντιπρόταση στην συνέλευση. Η γενική συνέλευση γίνεται μία φορά την εβδομάδα. Εκτός από τη γενική, κάθε ομάδα έχει και τη δική της συνέλευση.

Στη συνέχεια τα κορίτσια μας οδήγησαν στην αυλή. Η αυλή των μεγαλύτερων παιδιών είχε ένα κομμάτι στο οποίο τα παιδιά καλλιεργούσαν τα οπωροκηπευτικά τους, μονόζυγα, μπασκέτα, σκάμα, λάστιχα. Επίσης υπήρχαν οι αποθήκες για τα εργαλεία του κήπου, το σπορείο και τα τρόφιμα και ένας χώρος επισκευών. Εκεί κοντά μια ομάδα εργασίας ασχολούνταν με το κούρεμα και το καθάρισμα των χορταριών και μία άλλη με το καθάρισμα της αυλής. Αυτό που έκανε εντύπωση σε όλες μας ήταν ότι η πόρτα της αυλής έμενε μόνιμα ανοιχτή.

Συνέλευση

Το Paideia όντας ένα αυτοδιαχειριζόμενο σχολείο χρησιμοποιεί την γενική συνέλευση ως το όργανο λήψης αποφάσεων, παρουσίασης των ατομικών και συλλογικών δεσμεύσεων και προόδου των εργασιών, οργάνωσης κάθε πτυχής της καθημερινότητας και διαχείρισης των σχέσεων μεταξύ των μελών της κοινότητας. Τα παιδιά συμμετέχουν στην συνέλευση από την ηλικία των δύο ετών. Οι ενήλικες συμμετέχουν στις συνελεύσεις αλλά πολλές φορές τα παιδιά μπορεί να τις πραγματοποιήσουν και μόνο τους αφού έχουν μάθει την χρήση του εργαλείου.

Στην συνέλευση οργανώνεται κάθε πτυχή της καθημερινότητας του σχολείου, όπως:

- Οργανώνονται οι ομάδες μαθημάτων και τα εργαστήρια
- Οργανώνονται οι εργασίες καθαριότητας και φροντίδας του χώρου
- Ετοιμάζονται οι ομάδες κηπουρικής και καθαριότητας της αυλής

- Οργανώνονται τα ψώνια και το μαγείρεμα

Κάθε Τετάρτη πραγματοποιείται η γενική εβδομαδιαία συνέλευση των μεγάλων παιδιών. Η μέρα που βρεθήκαμε στο σχολείο ήταν η Τετάρτη και έτσι είχαμε την τύχη να παρατηρήσουμε μια γενική συνέλευση των παιδιών. Στην συνέλευση ένα παιδί ήταν συντονιστής και έγραφε την σειρά όσων ήθελαν να πάρουν τον λόγο ενώ έγραφε τα πρακτικά της συνέλευσης. Τα θέματα που απασχόλησαν εκείνη την μέρα τη συνέλευση τα έβαλαν τα ίδια τα παιδιά (ένα από αυτά ήταν οι πατάτες που καλλιεργούν στην αυλή τους και πουλάνε στην αγορά) και διήρκεσε περίπου μια ώρα. Οι αποφάσεις πάρθηκαν με ψηφοφορία που ακολούθησε την κουβέντα τους. Οι δάσκαλοι συμμετείχαν ισότιμα στην κουβέντα και στην ψηφοφορία και ο ρόλος τους καθ' όλη τη διάρκεια ήταν διακριτικός. Το κλίμα της συνέλευσης ήταν πολύ ωραίο, τα παιδιά συζήτησαν ήρεμα για δύο θέματα και πήραν αποφάσεις. Φάνηκε να έχουν οικειοποιηθεί πλήρως το εργαλείο.

Να αναφέρουμε ότι στην αρχή της σχολικής χρονιάς τόσο τα παιδιά , όσο και οι δάσκαλοι έχουν την ατομική "κάρτα δεσμεύσεων". Όλα τα μέλη του σχολείου δεσμεύονται σε κάποιες αρχές-αξίες (όπως ο σεβασμός στην ελευθερία όλων) και ανά τρίμηνο επανέρχονται σε αυτήν και αυτοαξιολογούνται στην «συνέλευση παρουσίασης». Σύμφωνα με την φιλοσοφία του Paideia, ελεύθερο είναι το άτομο που τηρεί τις δεσμεύσεις του και καθένας και καθεμία από εμάς χρειάζεται να ασκηθεί στην ελευθερία μέσω των δεσμεύσεων που απαιτεί η συνύπαρξη με τους άλλους.

Μετά τη συνέλευση τα παιδιά είχαν ελεύθερο χρόνο μέχρι την ώρα του μεσημεριανού. Η ομάδα κουζίνας προετοιμάζει την τραπεζαρία για το γεύμα και πηγαίνει φαγητό και πιάτα στο νηπιαγωγείο. Ο κανόνας της κουζίνας είναι: πριν να ασχοληθείς με το φαγητό πλένεις χέρια και φοράς ποδιά .Στις 14:00 είναι η ώρα του φαγητού όπου πρώτα τρώνε όλα τα παιδιά και έπειτα οι δάσκαλοι. Αφού ολοκληρώσουν το φαγητό τους, ξεπλένουν το πιάτο τους και αποχωρούν. Στο τέλος δάσκαλοι και ομάδα κουζίνας καθαρίζουν την τραπεζαρία.

Στο τέλος της ημέρας είχαμε την ευκαιρία να μιλήσουμε με την ομάδα των δασκάλων, να μοιραστούμε τις εμπειρίες μας και να πάρουμε και άλλες πληροφορίες και υλικό από το ελευθεριακό, αναρχικό σχολείο Paideia πριν αναχωρήσουμε για το Alicante και το σχολείο El Jardí dels Somnis.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ EL JARDI DES SOMNIS

Η επιλογή του συγκεκριμένου σχολείου έγινε γιατί τα εγχειρήματά μας τα συνδέει μια βαθιά σχέση με το El Jardí dels Somnis (Ο κήπος των ονείρων), σχέση η οποία ξεκινά τον Αύγουστο του 2012 στην πρώτη αυτοοργανωμένη παιδική κατασκήνωση στο τότε κατηλειμένο φυτώριο Φλαμουρίου στο Βερτίσκο. Η Cristina, συνοδός στο El Jardí, ούσα καλεσμένη στην κατασκήνωση είχε μιλήσει στα μέλη της νεοσυσταθείσας τότε συνέλευσης για την δημιουργία ελευθεριακών σχολείων στην Ελλάδα, για το σχολείο και την φιλοσοφία του. Από την συνέλευση αυτή γεννήθηκαν το Μικρό Δέντρο στην Θεσσαλονίκη, τα Μπισκούνια στον Βόλο και το Σπόρι στο Ρέθυμνο. Η παιδαγωγική ομάδα του Μ. Δέντρου είχε επισκεφτεί ξανά το σχολείο σε προηγούμενο ταξίδι στην Ισπανία την Άνοιξη του 2014 και έτσι τώρα θα πραγματοποιούνταν δεύτερη επίσκεψη στο νέο χώρο στέγασης του El Jardí.

Το σχολείο στεγάζεται σε μια διώροφη μονοκατοικία, με πολύ μεγάλη αυλή και ανοιχτή περίφραξη ώστε τα παιδιά να έχουν τη δυνατότητα να περιπλανηθούν στους αγρούς που βρίσκονται δίπλα, η οποία βρίσκεται μερικά χιλιόμετρα έξω από την πόλη του Αλικάντε. Τα παιδιά που πηγαίνουν εκεί είναι 26 και οι ηλικίες τους κυμαίνονται από 2-10 ετών ενώ οι δάσκαλοι, που επιλεγουν να λέγονται «συνοδοί», είναι τέσσερις. Η ομάδα των γονέων στηρίζει οικονομικά το σχολείο με μία μηνιαία εισφορά που είναι ίδια για όλους, παρ' όλα αυτά αν κάποια οικογένεια δεν μπορεί να συμμετέχει οικονομικά τότε δεν θα αποκλειστεί από το σχολείο. Σήμερα (2018) το σχολείο αυτό δεν υπάρχει πια και κάποιο από τους πρώην μαθητές του κάνουνε homeschooling.

Μία μέρα στο El Jardí dels Somnis

Τα παιδιά μπορούν να έρχονται στο σχολείο από τις 9-11 το πρωί. Το όριο αυτό μπήκε, σύμφωνα με τους συνοδούς, γιατί διαπιστώθηκε ότι τα παιδιά που έρχονται μετά τις 11, δυσκολεύονται να προσαρμοστούν στο παιχνίδι των υπόλοιπων παιδιών ή στις δραστηριότητες που εξελίσσονται.

Το δεκατιανό το φέρνει κάθε παιδί από το σπίτι του. Ενώ τα προηγούμενα χρόνια μοιράζονταν όλοι το δεκατιανό του σχολείου στο στρογγυλό τραπέζι φέτος λόγω οικονομικών ο καθένας έφερνε ένα δοχείο με φαγητό από το σπίτι και μπορούσε ελεύθερα να φάει όποια ώρα πεινούσε και σε όποιο μέρος του σχολείου επιθυμούσε. Στον πάγκο του σχολείου υπήρχαν κάποια φρούτα στα οποία είχαν όλοι πρόσβαση.

Το μεσημέρι περίπου στη 13:00, καλείται η παιδική συνέλευση όπου παιδιά και συνοδοί μπορούν να βάλουν τα θέματα τους. Συγκεκριμένα εμείς παρακολουθήσαμε μια συνέλευση που το θέμα ήταν ένα μικρό γατάκι που είχε εμφανιστεί στο σχολείο και τι θα

έκαναν μ' αυτό. Τελικά αποφασίστηκε να το υιοθετήσει ένα από τα κορίτσια του σχολείου. Επίσης μπορεί να υπάρχουν και έκτακτες συνελεύσεις όπως αυτή που παρακολουθήσαμε ένα από τα πρωινά για το αν τα παιδιά θα γεμίσουν με νερό μια μπανιέρα που βρίσκεται στην αυλή για να κάνουν μπάνιο. Το σχολείο τελειώνει στις 14:00. Δεν τρώνε όλοι μαζί μεσημεριανό εκεί μιας και τα οικονομικά τους δεν τους το επιτρέπουν επίσης.

Δεν υπάρχει καμία υποχρεωτική δραστηριότητα, τα παιδιά είναι ελεύθερα να αλληλεπιδράσουν μεταξύ τους και με τα ερεθίσματα του χώρου. Έτσι τα παιχνίδια και οι δραστηριότητες της κάθε μέρας εξαρτώνται από την δυναμική των ομάδων και από τις ανάγκες των παιδιών. Μπορεί βέβαια σε μερικές παιδικές συνελεύσεις να γίνονται προτάσεις από τις/τους συνοδούς προς τα παιδιά για κάποιο παιχνίδι ή για κάποια δραστηριότητα χωρίς όμως να επιδιώκουν να κατευθύνουν τις επιθυμίες των παιδιών, χωρίς να συνοδεύουν την πρόταση τους από φράσεις όπως "έλα και θα περάσουμε τέλεια". Δεν υπάρχει διάθεση για καθοδήγηση.

Συνέλευση

Μια φορά το μήνα πραγματοποιείται η τακτική γενική συνέλευση γονιών και συνοδών ενώ υπάρχουν και έκτακτες. Οι γονείς λειτουργούν χωρισμένοι σε ολιγομελείς ομάδες που ασχολούνται με τα οικονομικά, τη συντήρηση του σχολείου, την επικοινωνία με τον κόσμο, την αγορά των τροφίμων. Και βέβαια υπάρχει και η συνέλευση των συνοδών.

Η συνέλευση των παιδιών καλείται πολύ συχνά. Τα παιδιά κουβεντιάζουν με κυκλικές τοποθετήσεις και πάντα μαζί με τους συνοδούς και αν στη συνέλευση τους, πάρουν μια σημαντική απόφαση τη μεταφέρουν στη συνέλευση των μεγάλων. Η διαδικασία της συνέλευσης δεν γίνεται απαραίτητα σε καθημερινή βάση αλλά πραγματοποιείται όταν κάποια (συνοδός ή παιδί) το προτείνει και υπάρξει η επιθυμία και από τους υπόλοιπους. Είναι μια διαδικασία που την αφήνουν να εξελίσσεται. Για παράδειγμα τον τελευταίο καιρό δεν κλείνουν την ημέρα τους με συνέλευση όπως συνέβαινε παλαιότερα, αντί αυτού διαβάζουν όλοι μαζί ένα παραμύθι γιατί αυτό είναι που προτιμούν τα παιδιά.

Χώροι

Αυλή

- Το σπίτι των παιδιών: Ένα σπιτάκι από τούβλα όπου οι ενήλικες εισέρχονται κατόπιν προσκλήσεως από τα παιδιά.
- Ένα μεγάλο δωμάτιο με μοκέτα και μουσικά όργανα
- Δύο τραμπολίνο
- Μορφολογία εδάφους

- Τιπι
- Μία κατασκευή με κορμούς δέντρων
- Χώρος με πατίνια και ποδήλατα
- Μια σπηλιά
- Μια μπανιέρα
- Ένας κύκλος με καθίσματα από κομμένους κορμούς
- Τραπέζι για φαγητό
- Μια τουαλέτα
- Κούνιες
- Ένα μικρό ξύλινο σπιτάκι
- Ξυλουργείο: πάγκοι σε γωνία στην πίσω αυλή.
- Σκάμμα
- Μια χαμηλή βρύση με νιπτήρα και πάγκο
- Δυο παγκάκια
- Ένα παρτέρι και μπαξές
- Τα ντουλαπάκια των παιδιών

Γενικά χώμα, λόφοι, λακκούβες, λοφίσκοι.

Ισόγειο

- Ράφια παιδιών
- Ατομικά τραπέζια που ενώνονται φτιάχνοντας ένα ενιαίο
- Καναπές και μαξιλάρια(αναγνωστήριο ή χώρος συνέλευσης)
- Βιβλιοθήκη
- Γωνιά επιστημών
- Δωμάτιο εικαστικών(τα παιδιά μπορούν να ζωγραφίζουν σε κάθε επιφάνεια ακόμα και στους τοίχους με μια ποικιλία από υλικά)
- Δωμάτιο ψυχοκίνησης(πάτωμα ντυμένο με στρώματα, μαξιλάρια διαφόρων σχημάτων ,σκαφαλώματα)
- Αναρτημένο στον τοίχο, ένα χαρτί με αποφάσεις / συμφωνίες των παιδιών π.χ. « όταν δε θέλω να μου κάνουν κάτι το λέω».

1ος Όροφος

- Ένα δωμάτιο με ένα μεγάλο στρογγυλό τραπέζι
- Γύρω στους τοίχους ατομικά προσωπικά τραπεζάκια των μεγάλων παιδιών
- Πίνακας
- Βιβλιοθήκη
- Δωμάτιο με καναπέ και σκαμπό(εκεί γίνονται διάφορες δραστηριότητες όπως το κόψιμο υφασμάτων και το ράψιμο)

- Γωνιά γλώσσας

Τα παιδιά από 2-5 χρόνων περνούν περισσότερο χρόνο στο τραμπολίνο, στον αμμόλακο και στο δωμάτιο ψυχοκίνησης. Μάλιστα επειδή το δωμάτιο αυτό χρησιμοποιείται με διαφορετικούς τρόπους από παιδιά διαφορετικής ηλικίας τα παιδιά έβγαλαν ένα ωράριο ώστε να μπορούν οι διάφορες ηλικιακές ομάδες ή παρέες να βρίσκονται μόνες στο δωμάτιο για ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Οι χώροι του σχολείου είναι διαμορφωμένοι με τέτοιο τρόπο ώστε να ενθαρρύνουν τις ψυχοκινητικές δραστηριότητες, την σωματική έκφραση των παιδιών και το παιχνίδι που θεωρείται ζωτικής σημασίας για τη διαδικασία ανάπτυξης του κάθε παιδιού.

Μετά τα 5, αρχίζουν να επισκέπτονται συχνότερα το μεγάλο τραπέζι, την αίθουσα ζωγραφικής, τις γωνιές γλώσσας και επιστημών. Η οργάνωση του χώρου έχει γίνει με βάση την προώθηση αυτόνομων διαδικασιών μάθησης.(π.χ. τα υλικά είναι προσβάσιμα σε κάθε παιδί). Να αναφέρουμε εδώ ότι οι πρώτοι μήνες ενός καινούργιου παιδιού στο σχολείο, μπορεί να κυλίσουν μόνο στο τραμπολίνο και στο δωμάτιο ψυχοκίνησης, για να ικανοποιήσουν την ανάγκη τους για παιχνίδι και σωματικές δραστηριότητες. Χρησιμοποιείται αρκετό μοντεσσοριανό υλικό, υλικό waldorf και υλικό froebel.

Στάδιο προσαρμογής των νέων παιδιών

Το στάδιο προσαρμογής εξαρτάται από το κάθε παιδί, από την ηλικία και από τις ιδιαίτερες ανάγκες του. Μέσα από αυτή τη διαδικασία τα άτομα αρχίζουν να νιώθουν ασφάλεια με την υπόλοιπη ομάδα του σχολείου και με τον χώρο. Να αναπτύσσουν σχέσεις εμπιστοσύνης. Έτσι το παιδί τον πρώτο καιρό είναι σταθερά με έναν συνοδό που είναι εκεί πάντα διαθέσιμος για αυτό και συνήθως ανάλογα με την ηλικία του αυτό συνεχίζεται για μεγαλύτερο διάστημα ή όχι.

Ο γονιός αν χρειαστεί τον πρώτο καιρό παραμένει στο σχολείο, , είναι διαθέσιμος σε ένα σταθερό σημείο της αυλής ώστε το παιδί να νιώθει την ασφάλεια ότι αν τον χρειαστεί θα ξέρει που θα τον βρει.

Συνοδές/οι

Παρατηρήσαμε πως οι συνοδοί είναι διακριτικοί, κάθονται μαζί με τις ομάδες των παιδιών, συνήθως σε κάποιο σημείο χαμηλά ώστε να μην έχουν κεντρικό ρόλο στο παιχνίδι τους και να είναι στο ίδιο ύψος με αυτά. Δεν παρεμβαίνουν με κάποιο τρόπο σε ότι εξελίσσεται εκτός και αν τα παιδιά τους ζητήσουν βοήθεια ή τους ζητήσουν να συμμετέχουν ενεργά στο παιχνίδι τους ή αν χρειάζεται να διαχειριστούν κάποια

σύγκρουση τότε είναι πάντα εκεί και διαθέσιμοι. Παρατηρήσαμε ακόμη πως οι συνοδοί είναι αρκετά σιωπηλοί. Πολλές φορές κάποιο παιδί μπορεί να τους αφηγείται για ώρα ιστορίες, να εκφράζει τις σκέψεις του και αυτοί να μην επιδιώκουν να δημιουργήσουν συζήτηση, να είναι δίπλα του αλλά να προτιμούν τη σιωπή.

Σιωπή- απόσταση- μη παρεμβατικότητα-ασφάλεια.

Η σιωπή για τις/τους συνοδούς σημαίνει ότι, δίνουν στο παιδί όλο το χρόνο που θέλει για να επικοινωνήσει ότι θέλει, σκέψεις, ιστορίες, συναισθήματα, χωρίς την ενήλικη παρέμβαση. Η κάθε τους λέξη (ως συνοδός ή ως γονιός) για τα παιδιά δεν είναι απλά μια λέξη, είναι μια λέξη που βγαίνει από το στόμα ενός ενήλικα και το βάρος της πολλαπλασιάζεται. Η οποιαδήποτε κίνηση του ενήλικα είναι παρέμβαση, δεν περνάει απαρατήρητη, σημαίνει πολλά για το παιδί, μπορεί να μπλοκάρει τη σκέψη του ή να το κατευθύνει εκεί που ο ενήλικας του υπέδειξε.

Δίνουν λοιπόν στα άτομα όλο το χώρο και το χρόνο να πάρουν πρωτοβουλίες, τους δείχνουν ότι δεν είσαι εκεί για να τα κρίνουν αλλά ότι είναι δίπλα τους απόλυτα διαθέσιμες και όντως είναι. Δημιουργούν ένα κλίμα ασφάλειας και εμπιστοσύνης και σε αυτό παίζει καταλυτικό ρόλο η σωματική επαφή τους με το παιδί. Το απαλό άγγιγμα στον ώμο και χαμηλά στην πλάτη το κάνει να νιώθει σιγουριά και ασφάλεια.

Και κάτι τελευταίο, η σιωπή δεν είναι κάτι που τρομάζει τα παιδιά, αν βέβαια ο ενήλικας με το σώμα του και με τη στάση του τους δείχνει ότι είσαι εκεί απόλυτα διαθέσιμος να τα ακούσεις, να τα στηρίζεις και να τα βοηθήσει όποια στιγμή το ζητήσουν.

Προβλήματα με το νόμο

Το σχολείο στεγάζεται από φέτος σε ένα καινούργιο κτίριο γιατί στο προηγούμενο τους δημιούργησε προβλήματα η αστυνομία. Τώρα στο νέο σχολείο, λίγες μέρες πριν φτάσουμε, ήρθε ξανά και ρωτούσε γιατί τα μεγάλα παιδιά δεν βρίσκονται σε κάποιο σχολείο που υπάγεται στο νόμιμο θεσμικό οργανισμό . Να σημειώσουμε εδώ πως η νομοθεσία σε σχέση με το homeschooling στην ισπανία είναι περισσότερο ελαστική από ότι στην Ελλάδα. Η Cristina μας αφηγήθηκε πως παρ 'όλο που πήγαν στο δήμο και εκεί τους είπαν ότι τους υποστηρίζουν και ότι θα αναφέρουν το θέμα στο ανώτερο διοικητικό όργανο, έκαναν οι ίδιοι την καταγγελία. Το σχολείο είναι association(σύλλογος), αυτό είναι το νομικό του πρόσωπο. Κάποιοι γονείς είναι έξω από το σχολείο όλη μέρα σε περίπτωση που έρθουν πάλι οι μπάτσοι. Τρεις οικογένειες δεν ήρθαν. Μας εξηγούν ότι

θα είχαν πολλά νομικά θέματα αν τους έπιαναν και η κοινότητα το σέβεται αυτό και θέλει να τους προστατέψει.

Μια μέρα στο σχολείο

Έρχονται σιγά σιγά τα παιδιά. Τα μεγάλα πηγαίνουν κατευθείαν επάνω στην « τάξη τους». Ξεκινούν ένα παιχνίδι ταχύτητας με κυπελλάκια.

Τα μικρότερα παιδιά μοιάζει να μη μας προσέχουν καν, τα μεγαλύτερα κορίτσια κάνουν μια επαφή. Σήμερα βρέχει πολύ. Τα περισσότερα παιδιά είναι μέσα. Κάποια είναι έξω και ασχολούνται με τα σαλιγκάρια. Ένας μικρός επάνω παίζει με το φως. Έχει πάρει τη λάμπα γραφείου και κάνει σκιές κλπ. Ένας άλλος μικρός έχει πάρει από πίσω τη Μάγια και επαναλαμβάνει το όνομα της. Εκείνη γυρίζει τον αγκαλιάζει και χωρίζονται. Τα μεγαλύτερα παιδιά αυτές τις πρώτες ώρες φαίνονται πιο σίγουρα στο τι θέλουν να κάνουν. Τα μικρότερα τριγυρίζουν αρκετή ώρα ψάχνοντας.

11:00 Έχουν έρθει δυο από τους μπαμπάδες και σε μια γωνιά του ισογείου μοιράζονται με τα παιδιά τις γνώσεις τους πάνω στα έντομα. Φτιάχνουν μαζί με όποια παιδιά έδειξαν ενδιαφέρον έντομο-φωλιές και τοποθετούν κάποιες στα δέντρα της αυλής.

Επάνω τρία από τα μικρότερα παιδιά έχουν μια πολύ ενδιαφέρουσα δραστηριότητα. Έχουν διάφορα πετρώματα και ένα χάρτη με τα πετρώματα και τοποθετούν το κάθε πέτρωμα στον τόπο εξόρυξης του.

Τα μεγάλα κορίτσια προσκαλούν μια από μας στο σπιτάκι των παιδιών για φαγητό.

12:00 Κάτω μια παρέα κάνει πλαστελίνη, άλλα παιδιά είναι στην ψυχοκίνηση. Επάνω στον τοίχο υπάρχει μία ιστοριογραμμή. Οι φωτογραφίες των παιδιών από κάθε έτος της ζωής τους. Από το ένα μέχρι το δέκα. Όσο προχωρούν οι αριθμοί, οι φωτογραφίες λιγοστεύουν. Στο νούμερο δέκα; Δεν έχει καμιά φωτογραφία. Που και που βλέπεις μια συνοδό να κυκλοφορεί με ένα παιδί αγκαλιά.

Τα παιδιά φέρνουν φαγητό από το σπίτι και τρώνε όποτε θέλουν μέσα στη μέρα. Κάποιες φορές ετοιμάζουν φαγητό στο σχολείο. Τα μεγάλα κορίτσια έχουν δημιουργήσει μια ομάδα και τα μεγάλα αγόρια μια άλλη. Μερικά από τα μικρότερα παιδιά ενοχλούν τα μεγαλύτερα στον επάνω όροφο, όμως εκείνα λεκτικοποιούν την αντίρρηση τους και κάνουν υπομονή έως ότου τα μικρότερα το κατανοούν και σταματούν.

Τα τρία μικρότερα παιδιά στην ψυχοκίνηση παίζουν σκύλος και αφεντικό. Ένας μικρός θέλει να πάρει ένα κομμάτι του ροζ πύργου και να το μεταφέρει στην ψυχοκίνηση. Η σύνοδος του λέει όχι και του εξηγεί γιατί (στο δωμάτιο της ψυχοκίνησης επιτρέπονται μόνο μαλακά αντικείμενα)

13:30: Τα μικρότερα παιδιά στρώνουν τον καναπέ στο σαλόνι για να ξαπλώσουν. Πολλές φορές κάποιο παιδί βρίζει ένα άλλο και το άλλο απαντάει "δε θέλω να μου το λες αυτό». Η μέρα κλείνει με την συνέλευση.

Σημειώσεις από την επίσκεψη στο El Jardí dels Somnis την Άνοιξη του 2014.

Sessions

Είχαμε την ευκαιρία να παρακολουθήσουμε ένα session Psicomotricidad (ψυχοκίνητικότητα) που κάνει η Cristina στα παιδιά. Να πούμε ότι το Session γίνεται σε τακτά διαστήματα, κανονίζεται στις συνελεύσεις των παιδιών και είναι μια δραστηριότητα που τους αρέσει πολύ. Επίσης αποτελεί και το βασικό εκπαιδευτικό/θεραπευτικό εργαλείο στο συγκεκριμένο σχολείο.

Η Cristina αφού έχει διαμορφώσει τον χώρο του δωματίου ψυχοκίνησης καλεί τα παιδιά και τους λέει πως για μια ώρα θα είναι μόνο εκεί διαθέσιμη. Αυτή είναι η διαδικασία που ακολουθείται για κάθε Session. Τα παιδιά αρχίζουν να παίζουν στο χώρο, η Cristina αρχικά κάθεται σε μια άκρη και τα παρακολουθεί. Μετά από κάποια ώρα της ζητούν να παίξει μαζί τους. Πηγαίνει και κάθεται μαζί τους στο χώρο με τα στρώματα χωρίς να παρεμβαίνει στο παιχνίδι τους με δικές της ιδέες ή προτάσεις, αλλά ακολουθεί ο,τι αυτά της ζητήσουν.

Εκείνη τη μέρα, τα περισσότερα παιδιά παίρνουν τον ρόλο των πληγωμένων ζώων και πάνε στην Cristina για να τους περιποιηθεί την πληγή. Σε αυτό το συμβολικό παιχνίδι τα παιδιά υιοθετούν ρόλους ή πολύπλοκες καταστάσεις που έχουν ζήσει και έχουν εσωτερικεύσει και η συνοδός είναι εκεί για να τους ικανοποιεί αυτές τις ανάγκες και ταυτόχρονα να τις μελετήσει, να αφουγκραστεί κάποιο φόβο του παιδιού που ενδεχομένως να τον εξωτερικεύει μέσα από την επανάληψη ίδιων συμβολικών καταστάσεων σε διάφορα Session. Στο τέλος η Cristina ζητά από τα παιδιά (όσα έχουν μείνει στο χώρο) να διαλέξουν ένα άνετο μέρος για να ξαπλώσουν και να χαλαρώσουν ώστε να ολοκληρώσουν τη διαδικασία.

To Session γραφής

Είχαμε κανονίσει από μέρες ότι θα κάναμε και ένα Session γραφής με την Cristina, μέσα από το οποίο θα βλέπαμε τον τρόπο με τον οποίο εισάγει τα παιδιά στην γραφή. Έτσι, το απόγευμα μαζευτήκαμε στο δωμάτιο ψυχοκίνησης και ξεκινήσαμε με μια σύντομη και ήπια σωματική ενεργοποίηση. Ενεργοποίηση του σώματος σημαίνει ενεργοποίηση της μνήμης. Ο νους μπορεί να μη θυμάται αλλά το σώμα μπορεί να θυμάται. Ότι μας έχει πονέσει ψυχολογικά είναι ένας μυσ μπλοκαρισμένος. Ζωντανό βλέμμα, αφού εκεί καθρεφτίζονται τα άγχη και οι φόβοι και μια σειρά ασκήσεων με μπαλάκια και αναπνοές αρχικά σε όρθια στάση. Οι πιέσεις με τα μπαλάκια οξύνουν πολύ την αφή και η αίσθηση

λειτουργεί κάπως διαφορετικά μετά. Έπειτα καθισμένες και τέλος ξαπλωμένες προσπαθούμε να ανακαλέσουμε στιγμές από την παιδική μας ηλικία και πώς είναι το μολύβι να ακουμπάει το χαρτί. Η χαλάρωση στο τέλος είναι ένα ξεμπλοκάρισμα κάποιων μυών. Γίνεται αργά και ο πόνος μεταφέρεται από τον ένα μυ στον άλλο. Ξανακαθίσαμε σε ένα κύκλο και μοιραστήκαμε από μια ανάμνηση που μας είχε έρθει.

Στη συνέχεια μεταφερθήκαμε στο δωμάτιο καλλιτεχνικών. Η Cristina είχε βάλει μεγάλα χαρτιά στους πίνακες από φελιζόλ. Μας έδωσε μογιές και κάποιες φωτοτυπίες με κινέζικα γράμματα. Τα κινέζικα γράμματα μας είναι άγνωστα στην γραφή τους όπως και το λατινικό αλφάβητο στα παιδιά ή το ελληνικό αντίστοιχα. Μας επισήμανε ότι τα παιδιά δεν αναγνωρίζουν τα γράμματα στην ολότητά τους, όπως οι ενήλικες. Βλέπουν ένα κουλουράκι και ένα μπαστουνάκι, όχι το άλφα. Γενικά, είχαν κάποια βιβλία για την κινέζικη γραφή, γιατί τα παιδιά είχαν ζητήσει να μάθουν να γράφουν. Έτσι, κάποια είχαν μάθει κινέζικα πριν τα ισπανικά. Από αυτά τα βιβλία κληθήκαμε μετά γύρω από το στρόγγυλο τραπέζι να γράψουμε μια φράση. Είχαμε στη διάθεσή μας φτερά από πάπιες, που είχαν μαζέψει τα ίδια τα παιδιά από μια εκδρομή σε μια λίμνη, χαρτιά, μογιές σε όλα τα χρώματα και όλων των ειδών και σινική μελάνη. Έτσι μάθαμε να γράφουμε κινέζικα...

Επίλογος

Τα δύο αυτά σχολεία που επισκεφτήκαμε στην Ισπανία αποτέλεσαν, και συνέχισαν να αποτελούν, μεγάλη πηγή έμπνευσης για εμάς. Έχοντας τεράστιες διαφορές μεταξύ τους δεν θα επιχειρούσαμε να τα συγκρίνουμε, δεν θα είχε και νόημα άλλωστε. Θα θέλαμε όμως να τονίσουμε εδώ ότι και τα δύο αυτά εγχειρήματα έχουν ορισμένα κοινά στοιχεία στα οποία θα θέλαμε να σταθούμε και να επισημάνουμε και τα οποία μας έκαναν να θέλουμε να συνεχίσουμε να εμπνεόμαστε από αυτά.

- Και τα δύο σχολεία, έστω και αν με πολύ διαφορετικό τρόπο, εισάγουν στην κοινότητα των παιδιών το όργανο της συνέλευσης δίνοντας τους έτσι την ευκαιρία να λαμβάνουν αποφάσεις για την καθημερινότητα τους και να διαχειρίζονται τις δραστηριότητες και τις σχέσεις τους. Εισάγονται σε μία αμεσοδημοκρατική διαδικασία, μαθαίνουν να κάνουν χρήση του λόγου αντί της βίας και εισάγονται σε έννοιες όπως «προτείνω» ή «αποφασίζω».
- Και τα δύο σχολεία σέβονται το δικαίωμα του παιδιού να αποφασίζει το είδος και τον τρόπο της εκπαίδευσής τους.

- Τέλος, και τα δύο σχολεία έρχονται σε άμεση αντιπαράθεση με το κυρίαρχο εκπαιδευτικό σύστημα ακόμη και αν χρειάζεται να αντιμετωπίσουν νομικές κυρώσεις προκειμένου να υπερασπιστούν τις αξίες και τις αρχές τους.

Κλείνουμε με δύο λόγια του Francisco Ferrer: “ Ο πραγματικός παιδαγωγός είναι ο άνθρωπος εκείνος που δεν επιβάλλει τις ιδέες και τα δημιουργήματα του μυαλού του στο παιδί, αλλά αυτός που προωθεί τις ενέργειες του παιδιού. Αντιδρώντας στην παράδοση του στρατού που κάνει μαθήματα γυμναστικής στους εκπαιδευόμενους, με ένα συνδυασμό επανάληψης και τιμωρίας, που καταστρέφει τη φαντασία και αναχαιτίζει τη φυσική ανάπτυξη του κόσμου, η παιδεία πρέπει να είναι μια αυθόρμητη και δημιουργική πράξη.”

Μικρό Δέντρο, Μπισκούνια, Ισπανία 2016

Βιβλιογραφία

- Για το ελευθεριακό σχολείο Paideia, Κατάληψη κτήματος Πραποπούλου, 2008
<https://www.scribd.com/document/367332735/Paideia-Merida-libertarian-school-2008-BR-pdf>
- Paideia free school, Fiona Taylor, Pilar Mayoral and the Paideia collective, December 2001
- [file:///C:/Users/user/Downloads/memoriaPracticasEnsenanza%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/memoriaPracticasEnsenanza%20(2).pdf)
- <http://www.paideiaescuelalibre.org/>
- <http://autonomies.org/2015/03/anarchy-in-the-school-escuela-libre-paideia/>

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ NETZWERK SCHULE ΒΕΡΟΛΙΝΟ



Στα πλαίσια της δικτύωσης του ΜΔ αλλά και της ανατροφοδότησης της παιδαγωγικής ομάδας, επισκεφθήκαμε, παρατηρήσαμε την καθημερινότητα και κάναμε ερωτήσεις στις δασκάλες και τους/τις μαθητές/τριες του netzwerk schule (Berlin).

Ιστορικό

Τα πρώτα δημοκρατικά σχολεία στη Γερμανία ιδρύθηκαν στα τέλη της δεκαετίας του '80 με αρχές '90 στο Freiburg και τη Λειψία. Το σχολείο στο Freiburg χρηματοδοτούνταν εξ ολοκλήρου από τις εισφορές των γονιών και αποτελούσε κομμάτι ενός συνολικότερου εγχειρήματος, οικολογικού περιεχομένου, που άγγιζε και τις υπόλοιπες πτυχές της καθημερινής ζωής των συμμετεχόντων.

Το 2006 το freie schule (Leipzig) σε συνεργασία με το πανεπιστήμιο της Λειψίας και το Sudbury schule (Halle – Leipzig) φιλοξένησαν το πρώτο ευρωπαϊκό συνέδριο δημοκρατικής εκπαίδευσης (EUDEC). Τα άτομα που βρέθηκαν εκεί ξεκίνησαν τον αγώνα για την αναγνώριση από το κράτος και τη δημιουργία δημοκρατικών σχολείων στη Γερμανία.

Με βάση την οργάνωση του Γερμανικού εκπαιδευτικού συστήματος, πλέον, τα σχολεία εναλλακτικής εκπαίδευσης είναι αναγνωρισμένα από το κράτος και μετά τα πρώτα 5 χρόνια λειτουργίας τους μπορούν να λαμβάνουν ένα ποσοστό της χρηματοδότησής τους από αυτό (60-97%). Η εκπαιδευτική πολιτική μπορεί να διαφέρει από περιοχή σε περιοχή καθώς ο αρμόδιος φορέας είναι η τοπική αρχή και δευτερευόντως το υπουργείο παιδείας. Για παράδειγμα το σχολείο Sudbury της Βαυαρίας έκλεισε μετά τα 2 πρώτα χρόνια

λειτουργίας του καθώς οι τοπικές αρχές δε συμφωνούσαν με την απόκλιση του προγράμματός του από το αναλυτικό πρόγραμμα του υπουργείου.

Το netzwerk schule (Berlin), ιδρύθηκε το 2008 μαζί με 3 παιδικούς σταθμούς και 1 φάρμα. Αποτελεί μέρος μιας μεγαλύτερης κοινότητας που δημιουργήθηκε το '80 στο ανατολικό Βερολίνο. Η κοινότητα αυτή ονομάζεται netzwerk spielkultur. Ξεκίνησε σαν οργανισμός για τα δικαιώματα των παιδιών όπως π.χ. το δικαίωμα στην ψήφο, στην επιλογή εναλλακτικής μορφής εκπαίδευσης κ.α. Οι πρώτες δράσεις της κοινότητας περιελάμβαναν ένα μετακινούμενο κέντρο δραστηριοτήτων που επισκεπτόταν τις εργατικές περιοχές του Βερολίνου και προσέγγιζε τα παιδιά των φτωχών οικογενειών και εργατών/τριών.

Μια ομάδα δασκάλων αυτού του δικτύου ξεκίνησε τη δημιουργία αυτού του σχολείου και τα μέλη της συνεχίζουν μέχρι και σήμερα να συμμετέχουν σε αυτό. Το σχολείο ξεκίνησε με 26 παιδιά και λάμβανε χρηματοδότηση από το δίκτυο και τις εισφορές των γονιών. Σήμερα διανύει το 10ο χρόνο λειτουργίας, φιλοξενεί 86 παιδιά (6-18 ετών), λαμβάνει κατά 60% χρηματοδότηση από το κράτος και 40% από τις οικογένειες, ανάλογα με το εισόδημά τους (120-175€). Η χρηματοδότηση του κράτους δεν προϋποθέτει – σ' αυτή την περιοχή τουλάχιστον – την αυστηρή συμμόρφωση με το αναλυτικό πρόγραμμα, αλλά την τήρηση κάποιων βασικών κανόνων όπως π.χ. ο αριθμός των δασκάλων, απασχόληση εξειδικευμένων καθηγητών/τριών στα βασικά μαθήματα κ.α.

Παιδαγωγικό πλαίσιο

Τα περισσότερα δημοκρατικά σχολεία της Γερμανίας είναι εμπνευσμένα από τα σχολεία Sudbury και το Summerhill. Στο συγκεκριμένο σχολείο, η Λίζα που εργάζεται ως δασκάλα μας εξηγεί πως καθένας/μία μπορεί να έχει τις δικές του/της προσωπικές επιρροές (π.χ. Montessori, Sundbury), όμως όλες/οι συμφωνούν στις βασικές αρχές των δημοκρατικών σχολείων:

- Η λειτουργία της κοινότητας οργανώνεται μέσω δημοκρατικών διαδικασιών (επιτροπές, συνέλευση, δικαστήριο)
- Όλοι/ες ενήλικες και παιδιά έχουν ίσα δικαιώματα και 1 ψήφο στο συμβούλιο.
- Μινιμαρισμένη στάση των ενηλίκων στις διαδικασίες ώστε να περιορίζεται η ενήλικη εξουσία.
- Τα παιδιά αναπτύσσονται ελεύθερα και εντελώς αυτόνομα από τους γονείς.
- Τα παιδιά είναι ελεύθερα να επιλέξουν τι και πότε θα μάθουν. Για παράδειγμα, αν ένα παιδί επιλέγει να κάνει τραμπολίνο για 3 χρόνια, μπορεί να το κάνει. Αν οι γονείς διαφωνούν, οι δάσκαλοι/ες θα προσπαθήσουν να το υποστηρίξουν.

Αρμοδιότητες παιδαγωγών

Οι αρμοδιότητες που αναλαμβάνουν οι παιδαγωγοί/ες ποικίλουν ανάλογα με τα ενδιαφέροντά τους αλλά και τις ανάγκες του σχολείου. Καθένας/μία συμπληρώνει 28 ώρες εργασίας την εβδομάδα, συμπεριλαμβανομένης της προετοιμασίας των μαθημάτων εκτός σχολείου. Υπάρχουν κάποιοι/ες που αναλαμβάνουν τη διδασκαλία γνωστικών αντικειμένων, άλλοι/ες που ασχολούνται με τον προγραμματισμό/οργάνωση/δημόσιες σχέσεις του σχολείου και άλλοι/ες που παίρνουν το ρόλο των παιδαγωγών γενικών καθηκόντων. Όποιο ρόλο κι αν αναλαμβάνουν, ένας/μία από αυτούς/ες είναι κάθε μέρα ο υπεύθυνος/η του σχολείου, δηλαδή το πρόσωπο στο οποίο απευθύνονται τα παιδιά την εκάστοτε μέρα για τυχόν ζητήματα που προκύπτουν.



Η ομάδα των παιδαγωγών συναντιέται κάθε Τρίτη 15.00-17.00. Στις συναντήσεις αυτές συζητούν θέματα οργάνωσης του σχολείου ή ευρύτερα θέματα που τους απασχολούν όπως π.χ. η αξία της συνέλευσης. Τα περισσότερα από τα θέματα που επεξεργάζονται, μεταφέρονται σαν θεματολογία και στο συμβούλιο που συμμετέχουν τα παιδιά.

Τέσσερις φορές το χρόνο υπάρχουν οι μέρες της ομάδας των παιδαγωγών, κατά τις οποίες κάνουν δράσεις για τη σύσφιξη των σχέσεων, παρακολουθούν κάποιο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, διαχειρίζονται συγκρούσεις ή κάνουν γενική καθαριότητα του σχολικού κτηρίου.

Μία ακόμη αρμοδιότητα των παιδαγωγών είναι η ανάληψη του ρόλου “ατόμου εμπιστοσύνης”. Τα παιδιά που ξεκινούν τη φοίτησή τους στο σχολείο μπορούν να επιλέξουν τουλάχιστον έναν ενήλικα ως άτομο εμπιστοσύνης. Το άτομο αυτό επικοινωνεί με τους γονείς και επίσης είναι ο/η διαμεσολαβητής/τρια ανάμεσα στο άτομο και την ομάδα. Αυτό σημαίνει πως αν το παιδί αντιμετωπίζει κάποιο θέμα με την ομάδα,

θα απευθυνθεί αρχικά στο άτομο εμπιστοσύνης εκτός αν το θέμα είναι πολύ απλό οπότε μπορεί να υπάρξει και άμεση απεύθυνση – και το αντίστροφο.

Συμμετοχή γονέων

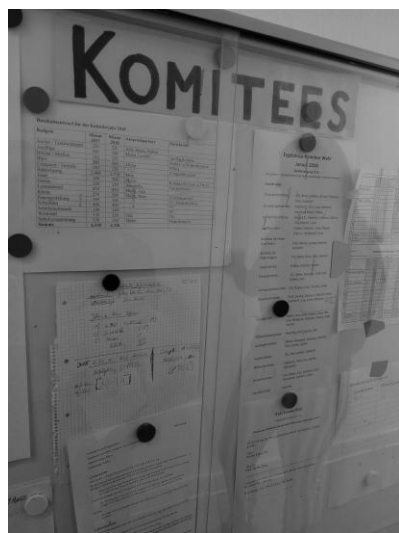
Η μοναδική υποχρεωτική αρμοδιότητα των γονιών είναι η χρηματική συνεισφορά. Σαν επισκέπτες οι γονείς μπορούν να παρακολουθήσουν τις γιορτές που γίνονται 3 φορές το χρόνο αλλά και να κάνουν παρατήρηση μιας μέρας στο σχολείο. Ακόμα, μπορούν να προτείνουν την οργάνωση μιας δραστηριότητας που θεωρούν πως μπορεί να ενδιαφέρει τα παιδιά. Οι προσωπικές συναντήσεις οικογένειας- παιδαγωγών γίνονται έκτακτα όταν μια από τις δύο πλευρές το ζητήσει. Στις συναντήσεις αυτές εάν το παιδί ζητήσει από τους παιδαγωγούς να μη γνωστοποιήσουν στην οικογένεια κάποιο θέμα, αυτό γίνεται σεβαστό.

2 μέρες στο Netzwerk Schule

Φτάνοντας στο σχολείο μας υποδέχτηκε η Ρόνια. Η Ρόνια είναι μαθήτρια 16 ετών και ανέλαβε να μας ξεναγήσει στο χώρο του σχολείου. Ξεκίνησε εξηγώντας μας πως είναι μέλος της επιτροπής που είναι υπεύθυνη για τους επισκέπτες.

Επιτροπές

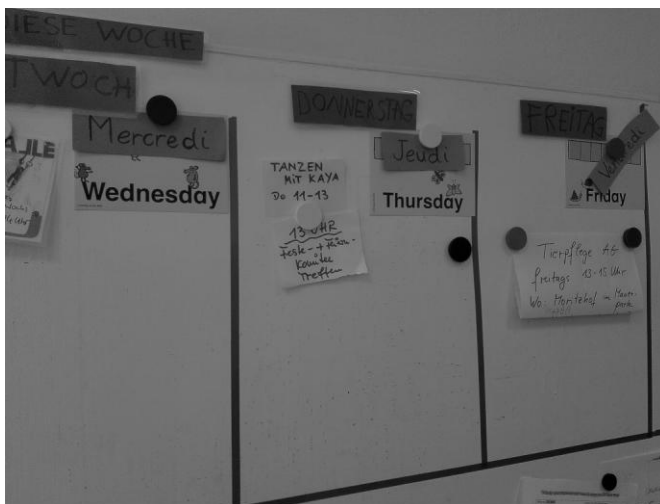
Η οργάνωση κάθε πτυχής της καθημερινότητας και της λειτουργίας του σχολείου γίνεται από τις επιτροπές. Αυτές είναι ολιγομελείς ομάδες μεικτών ηλικιών (παιδιά και ενήλικες) οι οποίες δημιουργούνται με βάση τις αρμοδιότητες και καθένας/μια δηλώνει την οικειοθελή συμμετοχή του/της σε κάποια από αυτές. Τα άτομα κάθε ομάδας μπορούν να ανανεώνονται/εναλλάσσονται δύο φορές μέσα στο χρόνο. Υπάρχει επιτροπή επίλυσης συγκρούσεων, οικονομικών, γιορτών κ.ο.κ.



Μπαίνοντας στο χώρο του σχολείου βλέπουμε ένα μεγάλο πίνακα χωρισμένο σε δύο μέρη. Στο ένα υπάρχουν ταμπελάκια με το όνομα κάθε ατόμου στο σχολείο. Το κάθε ταμπελάκι είναι κρεμασμένο στο χώρο εκείνο του πίνακα που έχει την ονομασία/αντιπροσωπεύει το χώρο που βρίσκεται το άτομο π.χ. αυλή, μέσα, έξω στην πόλη. Αυτό συμβαίνει διότι τα παιδιά κινούνται ελεύθερα στο σχολείο και την αυλή και μετά από κάποια ηλικία και έξω στην πόλη, καθώς η πόρτα μένει πάντα ανοιχτή.



Στο υπόλοιπο μισό του πίνακα είναι ανακοινωμένα από τους/τις παιδαγωγούς τα μαθήματα και οι εκδρομές της εβδομάδας και εκεί καθένας/μία μπορεί να συμπληρώσει το όνομά του/της σε αυτά που θέλει να παρακολουθήσει. Η Ρόνια εξηγεί πως κανένα μάθημα δεν είναι υποχρεωτικό.



Περπατώντας στο χώρο του σχολείου παρατηρούμε πως δεν είναι χωρισμένο σε ηλικιακές τάξεις αλλά σε αίθουσες ενδιαφερόντων.

Η διαδικασία του μεσημεριανού φαγητού

Κάθε μεσημέρι, περίπου στις 12:00, είναι η ώρα του μεσημεριανού φαγητού. Το φαγητό φτάνει έτοιμο στο σχολείο από κάποιο catering, αφού το σχολείο δεν διαθέτει άδεια λειτουργίας κουζίνας. Η επιτροπή του φαγητού αναλαμβάνει να σερβίρει όσους/ες το επιθυμούν. Υπάρχει γεύμα και για χορτοφάγους. Διαλέγοντας λοιπόν ένα πιάτο και περιμένοντας τη σειρά μας παρατηρούμε πως καθένα από τα πιάτα έχει στον πάτο του έναν αριθμό. Ένα άτομο από την επιτροπή του φαγητού μας εξηγεί πως πρέπει να συμπληρώσουμε στη λίστα το όνομά μας και τον αριθμό του πιάτου μας. Αυτό είναι ένα εργαλείο που έχει αποφασιστεί για να λυθεί το πρόβλημα με τα άτομα που δεν έπλεναν το πιάτο τους. Πλέον ο αριθμός του πιάτου που θα βρεθεί άπλυτο αντιστοιχεί στο όνομα ενός ατόμου. Το άτομο αυτό, εφόσον δεν το πλύνει, είναι υποχρεωμένο να φέρνει για μια εβδομάδα πιάτο από το σπίτι του που θα χρησιμοποιεί για το μεσημεριανό του.

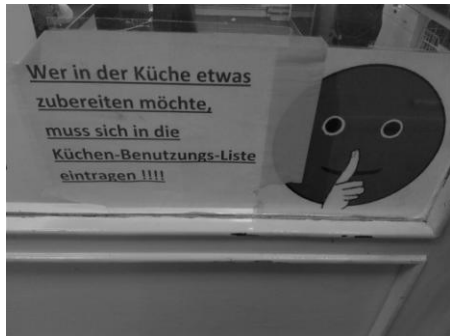
Λίγο πιο πέρα βλέπουμε δύο αντικριστές αίθουσες με καναπέδες και τραπέζια. Υπάρχουν 3 τέτοιες αίθουσες στο σχολείο. Η καθεμία “ανήκει” και σε μια ηλικιακή ομάδα (6-10, 10-14, 15-18). Αποφασίστηκε στο συμβούλιο πως σε κάθε μία από τις αίθουσες η εκάστοτε ηλικιακή ομάδα μπορεί να διώχνει τις υπόλοιπες για να τη χρησιμοποιήσει.

Προχωρώντας στο διάδρομο βλέπουμε τα παιδιά να βοηθούν πολύ συχνά το ένα το άλλο. Η παρουσία των ενηλίκων είναι ιδιαίτερα διακριτική. Πολλές φορές δυσκολευτήκαμε να ξεχωρίσουμε τους ενήλικες από τα παιδιά και τα αγόρια από τα κορίτσια.

Στα αριστερά μας είναι η αίθουσα του ξυλουργείου. Είναι και αυτή μια αίθουσα που χρειάζεται έγκριση. Μέσα υπάρχει μεγάλη ποικιλία αληθινών εργαλείων.



Στη συνέχεια αντικρίζουμε μια πόρτα με την επιγραφή “ήσυχος χώρος” Η Ρόνια μας λέει πως στη συνέχεια του κτηρίου βρίσκονται οι αίθουσες δραστηριοτήτων που προϋποθέτουν την ήσυχη μετακίνηση και επικοινωνία όσων βρίσκονται τριγύρω.



Βλέπουμε την αίθουσα ραπτικής, γλώσσας και επιστημών. Κάθε αίθουσα έχει υλικό και βιβλία σχετικά με τα γνωστικά αντικείμενα.



Εκεί συναντάμε το δάσκαλο της ιστορίας που απαντά σε κάποιες ερωτήσεις μας.

Συνέντευξη με τον δάσκαλο ιστορίας

«Τα παιδιά έρχονται σε μένα όταν θέλουν να μάθουν κάτι και με ρωτάνε γι ' αυτό που τα ενδιαφέρει. Προσπαθώ αρχικά να μάθω τι είναι αυτό που ήδη γνωρίζουν για το θέμα και στη συνέχεια να καταλάβω ακριβώς ποιά πτυχή του θέματος τα ενδιαφέρει. Έπειτα προχωράμε μαζί σε εύρεση βιβλίων και πληροφοριών, χρησιμοποιώ φωτογραφίες για να δώσω έμφαση στην διαφορετική οπτική γωνία και τα παιδιά προτείνουν και αυτά βιβλία. Χρησιμοποιούμε οπτικοακουστικό υλικό. Το μάθημα της ιστορίας είναι περισσότερο δημοφιλές από τα λατινικά. Κάποια παιδιά θέλουν να μάθουν λατινικά γιατί θέλουν να πάνε ιατρική, αλλά για συνομοταξίες φυτών/ζώων και άλλα από τον Χάρρυ Πότερ.

Τα παιδιά που θέλουν να δώσουν εξετάσεις χρειάζεται να ακολουθήσουν το πρόγραμμα και την ύλη του δοσμένου βιβλίου, παρ'όλα αυτά και εκεί προσπαθώ να δώσω στα παιδιά ελευθερία και επιλογές για τη μορφή του μαθήματος. Σε γενικές γραμμές πάντως αυτή είναι μια πιο μετωπική διδασκαλία που ούτε ο ίδιος ο δάσκαλος την προτιμά, την βρίσκει βαρετή.»

Στο τέλος του διαδρόμου βρίσκεται η βιβλιοθήκη, η κουζίνα και η αίθουσα υπολογιστών.



Μετά από συζητήσεις και αποφάσεις του συμβουλίου, τα παιδιά δικαιούνται 1.30 ώρα την ημέρα σε αυτή την αίθουσα. Καθένας/μία πληκτρολογεί τον προσωπικό του/της κωδικό σε ένα ηλεκτρονικό σύστημα για να δει πόση ώρα του/της απομένει. Κολημένο στην πόρτα είναι ένα χαρτί με τη σειρά προτεραιότητας.



Βγαίνουμε στην αυλή, εκεί υπάρχουν 2 μεγάλα τραμπολίνα, δεντρόσπιτα που έφτιαξαν κυρίως τα παιδιά και παρτέρια με λουλούδια. Τα παιδιά περνούσαν αρκετό χρόνο εκεί. Οι ομάδες που χρησιμοποιούσαν τα τραμπολίνα έδιναν τη σειρά τους στις επόμενες χωρίς να δημιουργηθεί κάποια ένταση.



Τη δεύτερη μέρα της επίσκεψής μας και γνωρίζοντας πλέον το χώρο είχαμε την ευκαιρία να παρακολουθήσουμε 2 από τις βασικές διαδικασίες του σχολείου. Το δικαστήριο, που γίνεται κάθε μέρα στη 13.00 και το συμβούλιο, που γίνεται κάθε Τρίτη.

Δικαστήριο

Το “δικαστήριο” είναι το εργαλείο επίλυσης ζητημάτων και αποτελείται από 3 “επίπεδα”. Το πρώτο είναι αυτό που παρακολουθήσαμε και γίνεται καθημερινά. Σ' αυτό, τα άτομα φέρνουν διάφορα ζητήματα προς επίλυση. Πριν το φαγητό σημειώνουν τα ονόματά τους σε ένα πίνακα και στη 13.00 βρίσκονται σε μια αίθουσα μαζί με την επιτροπή “δικαστηρίου”. Αυτή αποτελείται από 1 ενήλικα και 1 παιδί, είτε από 2 παιδιά που γνωρίζουν καλά τη διαδικασία. Το θέμα που παρακολουθήσαμε αφορούσε την “καταγγελία” δύο παιδιών προς δύο άλλα που τους κατέστρεψαν ένα κτήριο στο Mine craft. Υπήρχε και ένας μάρτυρας. Έγινε συζήτηση κατά την οποία τα παιδιά έκαναν μακροσκελείς τοποθετήσεις. Οι δικαστές άκουσαν όλες τις πλευρές και πρότειναν τρόπους επίλυσης και ποινές. Στην προκειμένη περίπτωση προτάθηκε στους “καταστροφείς” να βοηθήσουν στην ανέγερση των κτηρίων. Οι ποινές μπορεί να διαφέρουν, όπως για παράδειγμα να σου στερηθεί για ένα χρονικό διάστημα το δικαίωμα να συμμετέχεις σε κάτι ή να πρέπει να συμμετέχεις σε ένα κομμάτι της καθαριότητας του κτηρίου. Οι δικαστές λοιπόν, συνεδρίασαν και ανακοίνωσαν την ποινή στα παιδιά. Εκείνα, έχουν το δικαίωμα ένστασης.

Το Δεύτερο επίπεδο επιτελείται από μια ευρύτερη ομάδα “δικαστών” και σ' αυτό παραπέμπονται τα άτομα που επαναλαμβάνουν συνεχώς το ίδιο παράπτωμα ή που δεν εκτελούν τις ποινές τους. Οι ποινές που προτείνονται στο δεύτερο επίπεδο έχουν πιο αυστηρό χαρακτήρα.

Το τρίτο και τελευταίο “επίπεδο”, το οποίο ακολουθεί όταν στα δύο προηγούμενα δεν έχει επιλυθεί το ζήτημα, είναι η μεταφορά του ζητήματος στο συμβούλιο.

Στη συνέχεια ακούσαμε το καμπανάκι που ενημερώνει τα άτομα για την έναρξη του συμβουλίου.

Συμβούλιο

Κατευθυνόμαστε στη μεγάλη αίθουσα που πραγματοποιείται το συμβούλιο. Μας ενημερώνουν πως δεν είναι υποχρεωτικό για τα παιδιά. Γι' αυτό το λόγο, έξω από την πόρτα υπάρχει ο πίνακας στον οποίο αναρτούνται τα θέματα που θα συζητηθούν, έτσι ώστε να παρευρεθεί όποιος/α ενδιαφέρεται. Υπάρχουν δύο κορίτσια περίπου 12 ετών. Η μία είναι η συντονίστρια του συμβουλίου και η άλλη η καταγραφείας των πρακτικών. Το συμβούλιο ξεκινά με συζήτηση και ενημερώσεις από τους εκπροσώπους όλων των επιτροπών. Στη συνέχεια κάποιες/οι αποχωρούν και άλλες/οι μπαίνουν. Παρευρίσκονται όλοι οι ενήλικες και 13 παιδιά, εκ των οποίων τα 10 έφηβοι/ες. Τα θέματα της συνέλευσης περιλαμβάνουν την ψήφιση κανόνων για την αίθουσα των υπολογιστών και την απόφαση για τη συμμετοχή του σχολείου σε ένα ντοκιμαντέρ. Τοποθετούνται κυρίως οι ενήλικες, όμως γίνονται και τοποθετήσεις παιδιών, συντονισμένες και με θάρρος. Η συντονίστρια δίνει το λόγο σε όποιον/α θέλει να μιλήσει. Χτυπά το καμπανάκι για να επαναφέρει την ησυχία. Κάνει παρατήρηση σε ένα παιδαγωγό που κοίταξε το κινητό του. Στο τέλος της κουβέντας, ψηφίζουν με ανάταση των χεριών και καταγράφονται οι αποφάσεις της πλειοψηφίας. Στην αρχή της εβδομάδας γίνεται ενημέρωση της κοινότητας για τις αποφάσεις που λήφθηκαν στο συμβούλιο. Οι κανονισμοί που ψηφίζονται ισχύουν και για όσους/ες δε συμμετείχαν.

Το συμβούλιο τελειώνει. Μια από τις παιδαγωγούς μοιράζεται μαζί μας τους προβληματισμούς της ομάδας των ενηλίκων για τη μικρή προσέλευση των παιδιών στο συμβούλιο και προτάσεις που γίνονται για την αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου.

Τα παιδιά μας προσπερνούν και μοιράζονται σε αίθουσες. Ξεκινά το καθάρισμα του σχολείου. Καθένας/μία έχει αναλάβει από ένα χώρο.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ FREIE SCHULE KREUZBERG

Χώρος-Περιβάλλον-Τοποθεσία σχολείου-Γειτονιά

Το σχολείο ξεκίνησε το 2007 στη γειτονιά Kreuzberg του Βερολίνου, που βρίσκεται στο κέντρο και παραδοσιακά κατοικείται από τούρκους μετανάστες. Με τα χρόνια και με το φαινόμενο της μετανάστευσης να εντείνεται, πολλοί ακόμα μετανάστες κατέφθασαν στο έδαφος της Γερμανίας με αποτέλεσμα τα ενοίκια στο κέντρο του Βερολίνου να εκτοξεύονται. Μία πολυ-πολιτισμική γειτονιά του κέντρου που υφίσταται gentrification(εξευγενισμό). Σε αυτήν τη γειτονιά λοιπόν, το σχολείο έχει αλλάξει ήδη μία φορά χώρο και θα αναγκαστεί να ξαναλλάξει και φέτος, αφού λήγει το συμβόλαιό τους. Και βέβαια, το σχολείο δέχεται και παιδιά με τα οποία δεν μιλάνε καμία κοινή γλώσσα.

Η ιδέα για αυτό το σχολείο, όπως και για πολλά άλλα της γερμανίας, ξεκίνησε από συναντήσεις γονέων με παιδιά στα πάρκα. Σε αυτές τις συναντήσεις στα πάρκα αντάλλαξαν τις ιδέες τους, που σαν βάση είχαν την αναρχική σκέψη του Μιχαήλ Μπακούνιν και σαν έμπνευση και παρακαταθήκη την φοιτητική(?) εξέγερση του 1970 για να φτιάξουν μία ελεύθερη κοινότητα που να παράγει γνώση και να συνδέεται με την τοπική κοινότητα. Κι επειδή είναι, λοιπόν, ένα πολιτικοποιημένο σχολείο, στις 14 Απρίλη που θα γινόταν πορεία διαμαρτυρίας για την άνοδο των ενοικίων στο κέντρο της πόλης, το γεγονός αυτό είχε προπαγανδιστεί και στο εσωτερικό του σχολείου και κάποιιοι/ες θα συμμετείχαν με το σύνθημα «alle bleiben» δηλαδή, «όλοι παραμένουν».

Παιδαγωγικό πρόγραμμα-Γνωστικά αντικείμενα-Μεθοδολογικά εργαλεία

Το σχολείο ξεκινάει στις 09:30 και μένει ανοιχτό μέχρι τις 17:00 για κάποια παιδιά, αλλά το υποχρεωτικό πρόγραμμα τελειώνει στις 16:00. Κάθε πρωί γίνεται συνέλευση και είναι όλοι/ες παρόντες/ούσες. Έχουν ένα αυστηρό πρόγραμμα, που και οι ίδιες παραδέχονται ότι για ελεύθερο σχολείο, δεν είναι και τόσο ελεύθερο. Το γεγονός όμως, ότι δίνουν τόσο μεγάλη βαρύτητα στην κοινωνικότητα και την πολιτικοποίηση, είναι αυτό που συμπερασματικά τους οδηγεί στο να μην επιθυμούν να τους προσάψει κανένας παιδαγωγική ή γνωστική αποτυχία.(?) Τα σοβαρά μαθήματα, λοιπόν (γεωγραφία, φιλοσοφία, αγγλικά, μαθηματικά, πολιτισμός), γίνονται μέχρι τις 11:00 και ακολουθεί διάλειμμα.

Μετά το διάλειμμα, τα παιδιά δουλεύουν μόνα τους σε πρότζεκτ της δικής τους επιλογής, μέχρι τις 12:30 που είναι η ώρα των παρουσιάσεων και η δασκάλα ειδοποιεί ότι κάποια είναι έτοιμη. Χρησιμοποιούν βιβλιοθήκη και pc για πληροφορίες και εικόνες. Κάποιοι δουλεύουν ατομικά, άλλοι σε ομάδες. Ένας διαβάζει ένα βιβλίο. Μπορεί να ερευνά. Μπορεί απλά να διαβάζει. Η παρουσίαση κρατάει 10 λεπτά, στα οποία όλοι/ες παρακολουθούν με συγκέντρωση και στο τέλος κάνουν αρκετές ερωτήσεις. Τα παιδιά

είχαν δουλέψει μία εβδομάδα το πρότζεκτ τους. Οι δάσκαλοι μας είπαν ότι πάντα είναι αυτό το κλίμα που επικρατεί στις παρουσιάσεις.

Ακολουθεί το μεσημεριανό φαγητό στην τραπεζαρία. Το ετοιμάζουν δύο άτομα στην κουζίνα του σχολείου και είναι ή vegan ή vegetarian. Μετά το φαγητό έχουν ένα ακόμα διάλειμμα και τα περισσότερα βγαίνουν στην αυλή. Στην αυλή πηγαίνουν, λοιπόν, μόνο με επίβλεψη στα διαλείμματα και την μοιράζονται με ένα ακόμα σχολείο.

Όταν ξαναμπαίνουν μέσα χωρίζονται σε ομάδες που ασχολούνται με ράψιμο ή music band ή εικαστικά. Αυτά τα μαθήματα αλλάζουν κάθε έξι εβδομάδες.(?) Στο ράψιμο ο κάθενας κάνει το δικό του πρότζεκτ μία φούστα, μία μπλούζα.. Στα εικαστικά ο καθένας φτιάχνει κάτι δικό του από σπέρτα που όλοι μαζί θα τα βάλουν φωτιά στο τέλος και οι μπάμπες κάνει πρόβα όλοι μαζί ή/και χωρίζονται σε μικρότερες ομάδες. Από την κουζίνα ακούγεται να παίζει system of a down καθώς γίνεται η καθαριότητα...Παράλληλα, οι δύο δασκάλες που ξενάγησαν εμάς, τώρα ξεναγούν δύο υποψήφιες μαθήτριες. Όταν τα εικαστικά τέλειωσαν, βγήκαν για μπάλα ενώ οι άλλοι έραβαν ακόμα. Το μάθημα των εικαστικών κράτησε 40 λεπτά και ο δάσκαλος μας είπε ότι συνήθως δυσκολεύονται να καθίσουν τόση ώρα καθιστοί. Ρωτήσαμε την αναλογία κοριτσιών και αγοριών στο σχολείο και ένα αγόρι μας απάντησε ότι είναι περίπου ίσα, αλλά έχουν περισσότερα άτακτα αγόρια.

Οι κανόνες του σχολείου είναι δεν βγαίνουμε έξω, όχι κινητά, φαγητό μόνο στην τραπεζαρία και όχι βία. Είχαν και άλλους, όπως το να βγάζουν τα παπούτσια τους για να διατηρούν το σχολείο καθαρό, αλλά έφθιναν και την κοινή συγκατάθεση μεγάλων και μικρών.

Στις περιπτώσεις διαφωνιών παρακολουθεί ένας ενήλικας το κάθε παιδί και επιδιώκουν να μιλήσουν για τα συναισθήματά τους. Οι δάσκαλοι παρακολουθούν την κατάσταση και θα επιδιώξουν να συναντηθούν τα παιδιά και να κουβεντιάσουν. Μπορεί και να χρησιμοποιήσουν κάποιο άλλο παιδί για διαμεσολαβητή. Σε περιπτώσεις εκφοβισμού (μπούλινγκ) το συζητάνε μία, δύο την τρίτη ο θύτης πηγαίνει σπίτι του για μία εβδομάδα και συζητάνε με την οικογένεια στο σπίτι τους πια. Είναι ξεκάθαροι ότι οι ρατσιστικές συμπεριφορές (για τέτοιες περιπτώσεις μιλάμε) δεν είναι αποδεκτές.

Στο σχολείο έχουν βιβλία που τα παιδιά γράφουν το όνομά τους όταν πηγαίνουν και το σβήνουν όταν τελειώνουν.

Κοινωνικές αξίες / καθημερινή συλλογική ζωή

« Ο αριθμός των μελών του σχολείου έχει να κάνει με την έννοια της κοινότητας. Είμαστε 40 . Εάν ήμασταν 200 δε θα είχαμε το χρόνο να γνωριστούμε και να γίνουμε κοινότητα».

Η οργάνωση της καθημερινής ζωής, της συμβίωσης στο ελεύθερο σχολείο του Kreuzberg γίνεται με βάση την κοινότητα, την αλληλεγγύη και την αλληλοβοήθεια. Αυτές οι αξίες γίνονται ορατές και εκφράζονται μέσα από συλλογικές διαδικασίες. Το μεσημέρι όλα τα μέλη της κοινότητας συγκεντρώνονται στην τραπεζαρία για το φαγητό. Αυτό το φαγητό μαγειρεύουν στην κουζίνα καθημερινά 5 αλληλέγγυα προς την κοινότητα άτομα από άλλες συλλογικότητες ή ομαδοποιήσεις της γειτονιάς. Την προετοιμασία του φαγητού όπως και την καθαριότητα της τραπεζαρίας έπειτα, αναλαμβάνουν καθημερινά με κυκλικότητα τα μέλη της κοινότητας. Οι ομάδες που αναλαμβάνουν κάποια συλλογική ευθύνη αναγράφονται σε έναν πίνακα στην κεντρική σάλα.

Η κοινοτική στάση στο δημόσιο χώρο

Ενδεικτική της κοινοτικής φιλοσοφίας τους σχολείου είναι και η παρουσία του στη γειτονιά. Το σχολείο συμμετέχει σε φεστιβάλ με παιδικές δραστηριότητες και αφηγήσεις παραμυθιών. Όπως μας εξηγούν οι συνοδές, πολλές φορές το σχολείο εμφανίζεται σε πλατείες της γειτονιάς και οργανώνει δραστηριότητες για παιδιά.

Συνέλευση των παιδιών

Η μέρα στο σχολείο ξεκινά με τη συνέλευση ή καλύτερα με **τις συνελεύσεις**. Στον πρώτο όροφο συγκεντρώνονται οι τρεις πρώτες τάξεις και στο δεύτερο οι μεγαλύτερες. Πραγματοποιούν ταυτόχρονα τις δύο συνελεύσεις και όπως μας υπογραμμίζουν οι συνοδές του σχολείου « είναι ένας τρόπος να ξεκινά η μέρα συλλογικά και να συγκεντρωνόμαστε στο κλίμα του σχολείου».

Μια φορά την εβδομάδα γίνεται και η γενική μεγάλη συνέλευση, στη μεγάλη σάλα. Εκεί συμμετέχει όλη η κοινότητα μαζί. Η διαδικασία της συνέλευσης τείνει προς την ομοφωνία. Δεν υπάρχει ψηφοφορία με ανάταση χειρός, δεν υπάρχει το δίπολο πλειοψηφία - μειοψηφία. Τα ζητήματα συζητούνται διεξοδικά και προτείνονται συνδυαστικές λύσεις. Τα παιδιά που είναι πολλά χρόνια στο σχολείο κάνουν και προτάσεις για τη διαμόρφωση του σχολείου.

Η συνέλευση που παρακολουθήσαμε

Η κοινότητα των παιδιών και οι συνοδοί και συνοδές του σχολείου συγκεντρώθηκαν στη μεγάλη σάλα. Μπήκαν τα θέματα και ξεκίνησαν οι τοποθετήσεις. Μια συνοδός συντόνιζε και έδινε το λόγο αλλά αυτή την ευθύνη αναλάμβαναν και άλλα παιδιά της συνέλευσης χωρίς να δημιουργείται σύγχυση. Δεν υπήρχε δηλαδή επίσημα και επώνυμα ο ρόλος της συντονίστριας. Ο Γιαν (συνοδός) με χαμόγελο κάθισε δίπλα μας και μας μετέφρασε όλη τη διαδικασία.

Το πρώτο θέμα ήμασταν εμείς. Μας ρώτησαν από πού έχουμε έρθει και για ποιο λόγο και μας παρακάλεσαν να τα πούμε στα αγγλικά για να εξασκηθούν! Όταν τελειώσαμε την αυτοπαρουσίαση μας μια συνοδός ρώτησε ποιος/α κατάλαβε και μπορεί να μεταφράσει.

Το δεύτερο θέμα αφορούσε σε τραυματισμούς με μαγικά ραβδιά. Από ότι μας μετέφερε ο διερμηνέας μας, πολλά άτομα εμπνευσμένα από το Χάρι Πάτερ κυκλοφορούσαν με μαγικά ραβδιά και προκλήθηκαν από αυτά κάποιοι τραυματισμοί. Οι συνοδέ κοινοποίησαν στη συνέλευση πως το συζήτησαν στη συνέλευση συνοδών και αποφάσισαν να αποσύρουν αυτά τα ραβδιά. Κανένα παιδί δεν αντέκρουσε αυτή την απόφαση και έτσι πέρασε. Μας είπαν έπειτα πως αν υπήρχαν διαφωνίες θα το συζητούσαν όπως όλα τα θέματα.

Το τρίτο θέμα ήταν ένα θέμα που παρακολουθήσαμε ξανά και στο συμβούλιο του Φουρφουρά. Το ποδόσφαιρο. Το θέμα ξεκίνησε με το πώς χωρίζονται οι ομάδες στο ποδόσφαιρο, με ποια κριτήρια επιλέγονται οι παίκτες και γιατί αναδεικνύονται αρχηγοί. Στη συνέχεια όμως της κουβέντας αναδείχτηκαν και άλλες προεκτάσεις. Ένα κορίτσι έβαλε το ζήτημα της συμμετοχής των κοριτσιών στην ομάδα. Σημείωσε πως συνήθως τους αποκλείεται η συμμετοχή με τη δικαιολογία πως δεν είναι καλές. Για το πώς χωρίζονται οι ομάδες, τα άτομα που από ότι φαινόταν ήταν καθημερινοί παίκτες, είπαν πως δε γίνεται να ξεκινά το παιχνίδι και οι άλλοι να μπαίνουν όποτε θυμούνται. Αφού συζήτησαν πάνω σε αυτό πρότειναν και αποφάσισαν να δοκιμάσουν ένα όριο: η συμμετοχή στην ομάδα μπορεί να γίνει μέχρι και δέκα λεπτά αφού ξεκινήσει το παιχνίδι. Αποφάσισαν να το δοκιμάσουν και αν δε λειτουργήσει να το ξαναφέρουν στη συνέλευση.

Το τελευταίο θέμα ήταν μια εκδρομή. Ένα άτομο πρότεινε μια τοποθεσία που είχε επισκεφτεί με την οικογένεια του και οργανώνουν μια 5ημερη εκδρομή. Η εκδρομή θα είναι για τα παιδιά και τους συνοδούς, χωρίς γονείς. Ρώτησαν το αγόρι που έχει ξαναπάει, τι θα ήταν σημαντικό να κουβαλήσουν (ρούχα, αντικουνουπικα κλπ).

Η ατμόσφαιρα ήταν ήρεμη και η παρέμβαση των ενηλίκων έγινε στο συντονισμό αλλά και με μετρημένες τοποθετήσεις.

Συνέλευση των συνοδών – ανοιχτή συνέλευση

Η δεύτερη και τελευταία συνέλευση που διεξάγεται είναι αυτή των συνοδών που έχει τη μορφή ανοιχτής συνέλευσης. Αυτό σημαίνει ότι όποιος/α θέλει μπορεί να παρακολουθήσει αυτή τη συνέλευση. Θεσμοθετημένες διαδικασίες αυτομόρφωση και συντονισμού δεν έχουν όπως μας εξήγησαν το μοίρασμα και η ανταλλαγή γίνεται μεταξύ τους σε δυαδικό πλαίσιο.

Συνοδοί/ες και γονείς συναντιούνται μια φορά το χρόνο για να κουβεντιάσουν για τα παιδιά αλλά όπως μας εξήγησαν , σίγουρα προκύπτει μέσα στο χρόνο να ζητήσουμε μια συνάντηση.

Καθώς, το νομικό πλαίσιο του σχολείου είναι non profit organization, οι γονείς αναλαμβάνουν τις γραφειοκρατικές εργασίες. Οι γονείς οργανώνονται σε μικρές ομάδες εργασίας (committees) και αναλαμβάνουν την καθαριότητα, τις επισκευές και τη συντήρηση. Από την ομάδα των γονέων υπάρχει ένας συντονιστής/ μια συντονίστρια που συντονίζει τις ομάδες και επικοινωνεί με την παιδαγωγική ομάδα.

Προσαρμογή

Στο σχολείο ο μαθητής η μαθήτρια μπορεί να έρθει για μια εβδομάδα δοκιμαστικά. Αν έπειτα από αυτό αποφασίσει ότι μπορεί να δεσμευτεί σε αυτή την καθημερινότητα γίνεται μέλος της κοινότητας. Την ημέρα που επισκεφτήκαμε το σχολείο, μια οικογένεια που ήθελε να συμμετέχει έκανε ξενάγηση στο χώρο μαζί με τις δυο συνοδές.

